
УДК 378.147(130.2:17.022)

ХОМИЧ Л.О.

м. Київ, Україна

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ В УМОВАХ ЗМІНИ ЦІННОСТЕЙ СУСПІЛЬСТВА

Формування у майбутнього вчителя початкових класів системи цінностей які складають основу культури особистості, зумовлюють її вчинки, потреби, впливають на інтереси, сприяють розвитку цілісної особистості є основою його професійної підготовки в сучасному суспільстві.

Ключові слова: професійна підготовка, гуманізація освіти, суспільні цінності, особистість майбутнього вчителя.

Актуальною проблемою сьогодення є перехід до демократизації та гуманізації освіти, який відбувається повільно, але послідовно в силу різних об'єктивних і суб'єктивних причин. Освіта має стати чинником розвитку культури мислення і культури почуттів, що означає усвідомлення всім суспільством перш за все загальнолюдських, національних, громадянських, сімейних, особистісних, валео-екологічних цінностей, які складають мету існування людини. В числі цих цінностей – гідність людини, любов до ближнього, гармонія з природою, які не дивлячись на давність, здатні оновлюватися й відроджуватися в новому суспільстві. Бездуховність, що на сьогодні є причиною всіх інших криз (політичної, економічної, екологічної тощо), змушує готувати вчителя, який усвідомлює названі цінності і може впливати на їх формування в учнів загальноосвітньої школи.

Процес демократизації освіти, надання їй державно-національної спрямованості, вимагає від психолого-педагогічної науки пошуку нових шляхів якісного вдосконалення професійної підготовки майбутнього вчителя. За таких обставин науковці пропагують гуманітарні, ціннісні аспекти, які є визначальними для світового розвитку; особливу увагу звертають на формування і розвиток у майбутніх вчителів насамперед загальнолюдських цінностей як домінуючих і вирішальних для розвитку ціннісної системи людини.

Проблема формування системи цінностей є однією з найактуальніших у професійній підготовці вчителя, зокрема формування стійкого інтересу до тих цінностей майбутньої педагогічної діяльності, що несуть у

собі гуманістичний зміст учительської праці.

У сучасній педагогічній науці проблема формування системи цінностей майбутнього вчителя актуалізується при вирішенні ряду питань: гуманізації навчально-виховного процесу в закладів освіти (С. Гончаренко, І. Смолюк, Р. Скульський, Г. Шевченко та інші); формування особистості вчителя, його професійно-педагогічної культури (І. Зязюн, Н. Кузьміна, О. Мороз, М. Нікандров, В. Сластьонін та інші).

Ціннісні орієнтації вчителя, представлені у роботах видатних педагогів, є свого роду стратегічними завданнями розвитку сучасної освіти. Осмислення найбагатшої спадщини класиків вітчизняної педагогіки (Г. Ващенко, О. Духнович, М. Драгоманов, О. Корф, І. Огієнко, Г. Скворода, В. Сухомлинський, С. Русова, І. Франко, Т. Шевченко), дозволяє зробити висновок про гуманістичну спрямованість її сфери відносин. З проведеного аналізу деяких педагогічних концепцій вітчизняних педагогів видно: їхні ціннісні пріоритети сходяться в площині «особистість», що може розглядатися як фундамент і основне джерело функціонування освіти. Специфіка ціннісних позицій педагогів підсилює особистісну складову освіти і дозволяє побачити якісну своєрідність педагогічного процесу.

Основою сучасного навчально-виховного процесу є Людина як найвища цінність, а тому він має бути спрямований на вільний саморозвиток особистості, збереження її індивідуальності, формування громадянина-патріота, який здатен забезпечити високий рівень розвитку держави, її престиж та гідне місце в цивілізованому світі. Систему цінностей і якостей особистості необхідно розвивати й виявляти через її власне ставлення: до держави і суспільства, до себе, людей, природи, праці, мистецтва.

За твердженням С.У. Гончаренко, виховання особистості, повинне реалізуватися через гуманізацію освіти і ґрунтуватися на трьох принципах у розумінні людини, зокрема: *цінності особистості* та сприйняття її такою, якою вона є; *унікальності особистості* як викладача так і студента; *непередбачуваності особистості*, що пов'язана з наданням студенту права на помилку, на мислення своїми образами, тобто допомогти йому пізнати себе і оточуючих [1]. Сьогодні саме гуманні, ціннісні аспекти є визначальними для світового розвитку, точніше, навіть не для розвитку, а для збереження людського світу.

Отже, вчені роблять висновок, що у педагогічній науці аксіологічний підхід виконує теоретико-методологічну функцію і є системно-інтегративною методологією, яка лежить в основі гуманістичної педагогіки. Він також є системоутворюючим чинником в організації діяльності

суб'єктів педагогічного процесу [3].

Враховуючи це, необхідно переосмислити мету професійної підготовки вчителя. Важливо не тільки вдосконалювати сферу професійних знань, умінь і навичок, а й насамперед цілеспрямовано формувати усі аспекти становлення особистості педагога: його ціннісні естетичні орієнтації, спонукальну (мотиваційну сферу) і виконавську регуляцію (професійні знання, уміння і навички).

Оскільки, головним завданням сучасної школи є реалізація особистісно-орієнтованої моделі освіти, то постає питання про підготовку вчителя, здатного здійснювати його в навчально-виховному процесі. Формувати такого вчителя потрібно в середовищі, для якого характерні високогуманні відносини між викладачами і студентами навчального закладу, в умовах реалізації ідей педагогіки співробітництва. Педагогіка співробітництва спрямована на формування високогуманних відносин між суб'єктами педагогічного процесу; організацію навчального процесу, який би забезпечував творчий розвиток майбутнього спеціаліста; індивідуалізацію і диференціацію навчання у вищому навчальному закладі; на формування творчого колективу студентів; співпрацю між педагогами і студентами.

Саме тому, зміст психолого-педагогічної підготовки майбутнього вчителя повинен базуватися на гуманній педагогіці і бути спрямований на вироблення в студентів власної концепції сприймання дитини, аналіз гуманістичних засад у класичному педагогічному досвіді, ознайомлення з сучасними гуманістичними і традиційними (авторитарними) педагогічними концепціями, засвоєння особистісно-гуманного підходу до учня, забезпечення його в школі.

У процесі формування професійної готовності майбутнього вчителя до реалізації принципів гуманної педагогіки потрібно розв'язувати такі завдання: утверджувати в студентів віру в кожную дитину, а також у свої педагогічні можливості і здібності, переконаність у непереможній силі гуманного підходу до дітей; виховувати у студентів любов до дітей; прищеплювати навички творчого розв'язання педагогічних завдань; розвивати інтерес до класичної педагогічної мудрості, сучасних психолого-педагогічних і філософських досліджень, прагнення до самовдосконалення.

Формування майбутнього вчителя залежить від соціально-психологічних умов, зокрема його здатності бути особистістю, яка перетворює емоційну, вольову, поведінкову сферу інших людей. Новою стратегією психолого-педагогічної підготовки є розвиток у людини зді-

---

бностей до творення іншого, а через це – і до самовдосконалення. Тому, як зазначає І.Ф. Харламов, вчитель може пройти у своєму професійному становленні кілька рівнів, зокрема:

- 1) *педагогічної умілості*, що є основою професіоналізму вчителя, без якої неможливо працювати в школі; вона базується на достатній теоретичній і практичній підготовці, що забезпечується навчальними закладами і вдосконалюватиметься в процесі практичної діяльності у школі;
- 2) *педагогічної майстерності* – тобто доведеної до високого ступеня досконалості навчаючої і виховуючої умілості, що відбиває особливу відшліфованість методів і прийомів використання психолого-педагогічної теорії на практиці, завдяки чому забезпечується висока ефективність навчально-виховного процесу;
- 3) *педагогічної творчості*, яка характеризується включенням у навчально-виховну діяльність тих чи інших методичних модифікацій, раціоналізації прийомів і методів навчання й виховання;
- 4) *педагогічного новаторства* – найвищого рівня професійної діяльності вчителя, який органічно включає висунення і реалізацію нових, прогресивних ідей, принципів і прийомів у процесі навчання і виховання й суттєве підвищення його якості [4].

Аналіз проблеми професійної підготовки майбутнього спеціаліста у вітчизняній системі освіти, дозволив нам визначити, що головним завданням вищого навчального закладу, який готує фахівця, є формування суб'єкта професійної діяльності, здатного бачити і творчо розв'язувати проблеми. У цьому контексті найбільшу увагу потрібно приділити підвищенню загальнокультурного рівня.

Процес формування особистості, повинен здійснюватися за законами краси; тобто важливим компонентом мети є естетичний аспект – ставлення до навколишнього світу. Розвиток естетичних можливостей, здібностей і почуттів має велике значення для загального формування особистості. Тому естетичне повинно бути компонентом змісту професійної підготовки, а також сприяти розвитку такої форми її організації, яка б відповідала специфіці естетико-художнього процесу засвоєння.

Культурологічний підхід до організації освітнього процесу у вищому навчальному закладі на початку третього тисячоліття слід розглядати на основі єдності широких фундаментальних і глибоко систематизованих спеціальних знань. Він повинен забезпечити оволодіння основами правової, політичної, естетичної, професійної культури, бачення перспектив розвитку різних галузей знань, навичок наукової організації дослідження

і впровадження їх в свою майбутню професійно-творчу діяльність, де головним є доцільність, справедливість, гармонія, краса, досконалість. Оскільки, як зазначає І.А. Зязюн, змінилася і сама культурна реальність, з якою має справу людина ХХІ століття. «Культура не просто надає зараз людині якусь інформацію, вимагає від людини не просто осмислення і правильного сприймання свого змісту, але й уміння працювати із самою інформацією» [2, 565].

Потрібна комплексна організація навчальної діяльності студентів, безперервність і систематичність вивчення педагогічної теорії і шкільної практики протягом усього періоду навчання у ВНЗ, взаємозв'язок теоретичного і практичного навчання, змісту, форм і методів навчання й особистості викладача, творче спілкування зі студентами, організація диференційованої самостійної роботи.

Аналіз аксіологічних засад професійної підготовки особистості майбутнього вчителя дозволяє зробити висновок, що процес навчання у вищому педагогічному закладі повинен задовольняти ряд вимог.

1. Формувати вчителя, здатного творчо розв'язувати проблеми навчально-виховного процесу в школі, вчителя, який забезпечить інтелектуальний, фізичний, моральний і естетичний розвиток учнів, тобто високоосвіченого і висококваліфікованого спеціаліста.

2. Формувати морально цілісну особистість, в якій прагнення, слово, вчинки не суперечать нормам моралі, виробленим у суспільстві і яка здатна організувати цілісний навчально-виховний процес у школі.

3. Забезпечувати взаємозв'язок навчальних і реальних пізнавальних можливостей студентів; це означає, що студент є суб'єктом педагогічного процесу у ВНЗ, має право вибору альтернативних навчальних планів і програм, можливість для вдосконалення своїх задатків у процесі самостійної науково-пізнавальної і практичної діяльності.

4. Реалізувати суб'єкт-суб'єктивні відносини між учасниками педагогічного процесу, коли виявляється спільність діяльності викладача ВНЗ і студента, завдяки чому в педагогічному процесі не тільки розвивається студент, а й вдосконалює свій науково-теоретичний і методичний рівень викладач.

5. Сприяти вияву активності суб'єктів навчання, орієнтувати їх на високий рівень комунікативності, рефлексії, на інноваційну й інтелектуальну ініціативу.

6. Впроваджувати особистісно-орієнтовану модель освіти на засадах педагогіки співробітництва, що спрямована на формування високогуманних відносин між суб'єктами педагогічного процесу; організацію на-

---

вчального процесу, який би забезпечував творчий розвиток майбутнього спеціаліста; індивідуалізацію і диференціацію навчання у вищому навчальному закладі; на формування творчого колективу студентів; співпрацю між педагогами і студентами.

Таким чином, організація процесу професійної підготовки в сучасних умовах повинна забезпечувати формування творчої особистості майбутнього вчителя, який має оволодіти рівнями педагогічної умілість і майстерність. Цього можна досягти завдяки комплексній організації діяльності суб'єктів навчання, яка сприяє формуванню системи цінностей особистості, зумовлює її вчинки, потреби, впливає на інтереси, тобто визначає загальнокультурний розвиток, а отже сприяє формуванню гармонійної, цілісної особистості майбутнього вчителя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гончаренко С. Гуманізація освіти – виховання творчої особистості // Педагогічна газета. – №12(137), грудень 2005. – С.2.
2. Зязюн І.А. Філософія педагогічної дії: Монографія. – Черкаси: Вид. від ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2008. – 608 с.
3. Слостенин В.А. Аксиологические основания образования // Ценностные приоритеты общего и профессионального образования: Материалы Международной научно-практической конференции. Ч.І. – М., 2000. – С. 27.
4. Харламов И.Ф. О педагогическом мастерстве, творчестве и новаторстве // Педагогика. – 1992. – №7-8. – С.11-15.

ХОМИЧ Л.

ФОМИРОВАНИЕ СИСТЕМИ ЦЕННОСТЕЙ У БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНИХ КЛАСОВ НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ ОБЩЕСТВЕННОГО РАЗВИТИЯ

Формирование у будущего учителя системы ценностей, которые составляют основу культуры личности, обуславливают ее поступки, потребности, влияют на интересы, способствуют развитию целостности, являются основой его профессиональной подготовки в современном обществе.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, гуманизация образования, общественные ценности, личность будущего учителя.

НОМУСН Л.

FORMATION OF SYSTEM OF VALUES OF FUTURE TEACHER OF PRIMARY SCHOOL IN MODERN SOCIETY

Formation of system of values of future teacher, which form the basis

---

---

of culture of personality, causes its actions, demands, affects the interests and promote the development of integrity, are the basis of its vocational training in modern society.

Key words: vocational training, humanization of education, social values, the personality of future teacher.